

5. Андрусів Л. Теоретико-правові засади систем и нормативно-правових актів. Підприємство, господарство, право. 2017. № 4. С. 128–131.
6. Заплотинська Ю. Акти Кабінету Міністрів України в системі нормативно-правових актів: загальнотеоретична характеристика та порівняльно-правові аспекти. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. Вип. 57. С. 36–42.
7. Богачова Л.Л. Нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (загальнотеоретична характеристика). Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип.5. Т. 1. С. 7–11.
8. Петришина М. Акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування: сутність та особливості. Вісн. Нац. акад. прав. наук України. 2012. № 1 (68). С. 66–76.

УДК 340.15:334.72(477)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПОЖИВЧИХ КООПЕРАТИВІВ В УСРР У ПЕРІОД НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

LEGAL REGULATION OF ACTIVITIES OF CONSUMER COOPERATIVES IN USSR DURING THE NEW ECONOMIC POLICY

Васильєв Є.О., к. ю. н., доцент,
доцент кафедри історії держави і права України
та зарубіжних країн

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Виявлено основні засади правового регулювання діяльності споживчих кооперативів, особливості правового статусу як учасників цивільних правовідносин в УСРР у період нової економічної політики. Розглянуто історичні передумови до виникнення радянського кооперативного законодавства, а також особливий характер взаємовідносин між радянською державою та споживчою кооперацією.

Ключові слова: НЕП, УСРР, кооперація, споживчі кооперативи.

Выявлены основные принципы правового регулирования деятельности потребительских кооперативов, особенности их правового статуса как участников гражданских правоотношений в УСРР в период новой экономической политики. Рассмотрены исторические предпосылки к возникновению советского кооперативного законодательства, а также особый характер взаимоотношений между советским государством и потребительской кооперацией.

Ключевые слова: НЭП, СССР, кооперация, потребительские кооперативы.

The legal principles of creation and activity of consumer cooperatives in the Ukrainian SSR are revealed, as well as their specific features in the context of the new economic policy.

The historical prerequisites for the formation of the legal regulation of consumer cooperation in the period of the new economic policy are revealed. In particular, the historical features of the development of consumer cooperation in the Russian Empire in the pre-revolutionary period, the cooperative legislation of the Provisional Government, and the legislation of the period of "war communism" are considered. The progressive nature of cooperative legislation, adopted by the Provisional Government in March 1917, is noted.

The acquaintance with the Soviet cooperative legislation of the period of military communism demonstrates the desire to completely abandon the forms and methods of management associated with the capitalist system, the adaptation of the cooperative system to the goals of the communist economy, the creation of other forms of cooperative construction, which should lead to a centralized network of single consumer societies, serving the entire population of Ukraine.

The changes in the legal status of cooperatives in 1921, connected with the defeat of the idea of "consumer communes", which forced the Soviet authorities in 1921 to make certain concessions in relation to consumer cooperatives, were researched. Among the shortcomings in the legal regulation of the activity of consumer cooperatives, which hindered the success of consumer co-operation, marked the forced membership of citizens as part of the united consumer societies, the imposition of non-typical tasks for centralized supply and distribution of consumer goods for consumer cooperation, direct interference of state bodies in the activities of consumer cooperatives. The changes in the legal regulation of the activity of consumer cooperatives are analyzed, as a result of the publication of the Decree of 20.05.1924 "On Consumer Cooperatives", in particular the restoration of voluntary membership in consumer cooperatives, a significant expansion of the sphere of activity of consumer cooperatives.

Key words: NEP, USSR, cooperation, consumer cooperatives.

Актуальність дослідження правового статусу суб'єктів господарювання на різних етапах історичного розвитку України зумовлюється потребами розвитку недержавного сектора економіки. Поряд із питанням правового статусу господарських товариств, яке розглядалось нами в попередніх публікаціях [1], не менш актуальним є питання щодо правового статусу споживчих кооперативів в УСРР у період нової економічної політики. Так, вимагає узагальнення та подальшого врахування досвід правового регулювання діяльності споживчих кооперативів як суб'єктів господарювання, взаємовідносин із державою.

Вагоме значення кооперації в умовах нової економічної політики зумовлює наявність багатьох наукових досліджень за цією тематикою. Перші спроби наукового пізнання феномена кооперації мали місце ще в 20-ті роки ХХ століття в роботах А.В. Чайнова, Ю.С. Ашкінезера, Ф.І. Крижанівського, М.А. Мебель, Е.Н. Штандель та ін-

ших. Серед сучасних вітчизняних дослідників кооперативного законодавства слід зазначити, насамперед, С.Д. Гелея та С.О. Гладкого. Однак, незважаючи на значну кількість наукових публікацій із питань кооперації, правовий статус споживчих кооперативів (як учасників цивільних правовідносин) у період нової економічної політики ще не був предметом окремого історико-правового дослідження.

Мета цієї статті – виявити основні засади правового регулювання діяльності споживчих кооперативів, особливості правового статусу як учасників цивільних правовідносин в УСРР у період нової економічної політики. Розв'язання цього питання вимагає комплексного аналізу законодавства УСРР щодо створення та діяльності кооперативів у період нової економічної політики, історичних передумов до його виникнення, виявлення особливостей правового статусу споживчих кооперативів як учасників цивільних правовідносин.

Як відомо, кооперативний рух зароджується в країнах Західної Європи ще в середині XIX ст. Однією з перших країн, яка зазнала сплеску кооперативного руху, стає Великобританія, саме в цій країні було прийнято перший у світі спеціальний закон щодо кооперації, Industrial and Provident Societies Partnership Act 1852 року. Такі ж законодавчі акти у другій половині XIX ст. з'являються у Франції (1867), Пруссії (1868), Австрії (1873), Бельгії (1873), Голландії (1876), Румунії (1876), Швейцарії (1881), Італії (1882), Швеції (1895) [2].

На теренах Російської імперії кооперативи починають виникати з 1865 року, першим офіційно зареєстрованим кооперативним товариством стає «Рождественское ссудно-сберегательное общество», статут якого було затверджено 22 жовтня 1865 року. Законодавство Російської імперії другої половини XIX ст. майже не регулювало порядок створення та діяльності кооперативів, тому їх засновники змушені були пристосовувати свою діяльність до відомих російському законодавству правових форм – кредитних асоціацій або благодійних товариств. Так, наприклад, кредитна кооперація тривалий час спиралась на положення Статуту кредитного 1857 року, який допускав створення (поряд із загальнодержавними та місцевими кредитними установами) також приватних, станових кредитних установ, заснованих товариствами чи окремими приватними особами [3, с. 553–558]. Лише 13 травня 1897 року міністром внутрішніх справ Російської імперії був затверджений нормальний статут споживчого товариства, зокрема перший у Російській імперії нормативний акт, що регулював правовий статус споживчих кооперативів [4].

Як свідчить порядок денний першого Всеросійського кооперативного з'їзду, що відбувся у 1908 році, серед ключових питань, що виносились на розгляд об'єднаного засідання секцій та чотирьох комісій, були питання кооперативного законодавства, а також про союзи, з'їзди та взаємовідносини кооперативних установ [5]. На другому Всеросійському кооперативному з'їзді, що відбувся у Києві 1913 року, ключовим питанням порядку денного знов стає обговорення законопроекту про кооперативні товариства. У 1916 році законопроект про кооперативні товариства був схвалений Державною Думою, однак через протидію Державної Ради він так і не став законом. Урешті-решт лише з поваленням самодержавства під час Лютневої революції 1917 р. стає можливим затвердження постановою Тимчасового уряду від 20 березня 1917 року кооперативного законопроекту, що ґрунтувався на розробках кооперативних з'їздів у Москві, Петербурзі та Києві в період із 1908 по 1913 рік [6, с. 5].

Положення про кооперативні товариства та їх спілки від 20 березня 1917 року [7] визначало кооперативне товариство як товариство зі змінним складом і капіталом, яке, діючи під особою фірмою, має на меті сприяння матеріальному і духовному добробуту своїх членів за допомогою спільної організації різних господарських підприємств або праці своїх членів. До кооперативних товариств були віднесені кредитні, ощадно-позичкові, споживчі товариства, товариства для виробництва, спільної закупівлі, збуту, транспортування та зберігання товарів, для спільного користування засобами виробництва, для переробки продуктів господарства, страхові товариства, товариства для спільного придбання і користування землею, будівельні товариства та товариства для задоволення житлових потреб, трудові та біржові артілі, а також інші схожі товариства та товариства змішаного типу. Членами кооперативного товариства могли бути як повнолітні фізичні особи, так і юридичні особи. Заснування кооперативного товариства не вимагало дозволу урядової влади, кооперативні товариства також здобували право об'єднуватися в союзи і відкривати відділення.

Кооперативне товариство (згідно з Положенням від 20 березня 1917 року) з дня внесення його до реєстру

визнавалось юридичною особою, здобувало право всіма законними способами купувати та відчужувати права по майну, зокрема право власності та інші права на нерухоме майно, укладати договори, брати на себе зобов'язання, бути позивачем і відповідачем у суді, а також приймати пожертвування й успадковувати за заповітами. Водночас кооперативні товариства, засновані за договорами, якщо вони не внесені до реєстру, правами юридичних осіб не користувались. Тимчасовим урядом також було затверджено Положення про з'їзди представників кооперативних установ від 1 серпня 1917 року, згідно з яким з'їзди, як і кооперативи та союзи, могли набувати права юридичної особи за умови організації на підставі зареєстрованих статутів.

Загалом, кооперативне законодавство Тимчасового уряду дозволило у доволі стислий строк здійснити уніфікацію правового статусу кооперативних товариств, спростити процедуру реєстрації, надало учасникам кооперативів можливість на власний розсуд розробити статут. С.О. Гладкий, характеризуючи кооперативне законодавство Тимчасового уряду, зазначає, що воно становило контраст із різномірним і безсистемним законодавством царської влади [8, с. 165].

Встановлення більшовицької влади в Росії у жовтні 1917 року призводить до посилення втручання держави у діяльність кооперативів. Спершу більшовики намагаються поставити під свій контроль створення кооперативних товариств та реєстрацію їх статутів, тому були прийняті постанови Вищої ради народного господарства (далі – ВРНГ) від 17.02.1918 р. «Про реєстрацію статутів кооперативних товариств та їх спілок» [9] та постанови ВРНГ від 25.05.1918 р. «Про реєстрацію кооперативних товариств та їх спілок» [10]. Ці постанови наділяли реєстраційними повноваженнями щодо кооперативів реєстраційні комісії при раднаргоспах і відновлювали дозвільну систему реєстрації кооперативних товариств. Наступні радянські законодавчі акти з питань кооперації, прийняті в період «воєнного комунізму», стосувались споживчої кооперації. До найважливіших законодавчих актів періоду «воєнного комунізму», що регулювали діяльність кооперативів, належали такі: декрет РНК РСФСР від 10.04.1918 р. «Про споживчі кооперативні організації» [11], декрет РНК РСФСР від 21.11.1918 р. «Про організацію постачання населення всіма продуктами й предметами особистого споживання та домашнього господарства» [12], декрет РНК РСФСР від 16.03.1919 р. «Про споживчі комуни» [13], а також постанова РНК РСФСР від 27.01.1920 р. «Про об'єднання всіх видів кооперативних організацій» [14]. За допомогою цих законодавчих актів більшовики намагались викоренити самоврядні засади в діяльності кооперативних товариств та перетворити їх на складники системи централізованого розподілу. Як зазначає С.О. Гладкий, декретом від 27 січня 1920 р. кредитна кооперація через непотрібність в економічній системі «воєнного комунізму» була ліквідована цілком, а інші види кооперативних організацій під час збереження певної автономії в системі споживчої кооперації були одержавлені через приєднання до неї [8, с. 173].

Вищим органом управління споживчими кооперативами (комунами) в РСФСР (згідно з декретом РНК РСФСР від 16.03.1919 р.) ставав Центросоюз, тоді як в УСРР загальне керівництво кооперативами приймала на себе Вукоопспілка. 13 жовтня 1920 р. було затверджено Положення про Всеукраїнську кооперативну спілку, за яким вона об'єднувала всі кооперативні організації, що знаходяться на території УСРР, на засадах суворой кооперативної дисципліни. Передбачалась повна відмова від форм та методів господарювання, пов'язаних із капіталістичним ладом, пристосування кооперативного апарату до цілей комуністичного господарства, створення інших форм кооперативного будівництва, що мали призвести до централізованої мережі єдиних споживчих товариств, що обслуговують

усе населення України [15]. Цілков природно таке ставлення до споживчої кооперації, нехтування принципами добровільності та ініціативності в діяльності споживчої кооперації призводять до її занепаду в перші роки існування радянської влади.

Як відомо, прийняття надзвичайною сесією ВУЦВК постанови від 27 березня 1921 р. «Про заміну продрозкладки продподатком» відкрило шлях до втілення в життя нової економічної політики. У межах НЕПу перед вищим радянським керівництвом поставало завдання у стислі строки реалізувати відбудову господарства шляхом обмеженого впровадження ринкових методів господарювання. Невдовзі декретом ВУЦВК від 13 квітня 1921 р. «Про споживчу кооперацію» [16] було визначено, що у зв'язку із заміною продовольчої та сировинної розкладки натуральним податком, впровадженням вільного обміну залишків, що лишилися у населення після сплати продовольчого податку, зникають раніше чинні обмеження й кооперація здобуває право заготівлі різних продуктів сільського господарства. До таких споживчих товариств входили всі громадяни УСРР, що проживали в певній місцевості. Усередині єдиного споживчого товариства допускалось створення кооперативних об'єднань за територіальною чи професійною ознакою, які не мали власних органів управління та будь-якої господарської самостійності. Споживчі товариства набули право справляти зі своїх членів вступні внески та аванси, як у грошовому, так і в натуральному вигляді, водночас навіть у споживчих товариствах, де встановлювались вступні внески, передбачалось забезпечення участі найнезможніших верств населення згідно з особливими правилами.

Декрет ВУЦВК від 13 квітня 1921 р. не регулював процедуру створення нових споживчих товариств, але поширював свою дію на всі споживчі товариства, що були створені на підставі раніше чинного законодавства. Також відновлювалось застосування нормального статуту споживчого товариства.

Відбудова системи споживчої кооперації згідно з декретом від 13.04.1921 р. ще не означала набуття споживчими товариствами самостійності, вони (як і раніше) залишались під пильним наглядом радянської влади. Система споживчої кооперації вміщувала окремі споживчі товариства, що діяли в певній місцевості, губернські союзи (Губсоюзи), а також Всеукраїнське об'єднання споживчої кооперації – Вукоопспілку.

Споживчі товариства (відповідно до декрету ВУЦВК «Про споживчу кооперацію») набували право обміну та закупки надлишків сільськогосподарського виробництва, кустарних та ремісничих виробів та їх збут, для чого мали право укладати не заборонені радянським законодавством договори, зокрема на заготівлю, поставку, переробку, зберігання, а також брати на себе зобов'язання за такими договорами, засновувати підприємства для виробництва та обробки продуктів тощо. Додатково на споживчі товариства радянською владою було покладено обов'язки щодо виконання завдань продовольчих органів у галузі закупівель та обміну виробів фабрично-заводської та кустарної промисловості на продукти сільського господарства, а також розподіл у країні всіх предметів продовольства, що заготовлює держава та одержує з націоналізованих фабрик і заводів, концесійних підприємств і вивезених із-за кордону.

Декретом ВУЦВК від 13 квітня 1921 р. у ст. 10 декларувалась виборність правління єдиного споживчого товариства у складі не менше трьох осіб та контролюючий органу споживчого товариства. Правом обирати та бути обраними до складу органів управління та контролю споживчих товариств наділялись усі громадяни УСРР, окрім тих, хто був позбавлений виборчих прав на підставі Конституції УСРР. Водночас Президія ВУЦВК зберігала право включати до складу правління єдиних споживчих товариств та їх об'єднань своїх представників, що мали

рівні з виборними членами правління права. Крім того, Наркомпрод через ст. 14 Декрету здійснював керівництво та контроль у галузі виконання єдиними споживчими товариствами та їх об'єднаннями обов'язкових державних завдань. Постановою РНК УСРР від 04.06.1921 р. «Про контроль за споживчою кооперацією» скасовувався попередній контроль обігу грошових та матеріальних цінностей із боку робітничо-селянської інспекції, характерний для періоду «воєнного комунізму», однак продовжував зберігатись фактичний контроль та нагляд за виконанням споживчими кооперативами державних завдань, контроль за кошторисами витрат, необхідних на виконання споживчими кооперативами завдань держави, а також контроль грошових та матеріальних витрат кооперативів.

Запропоновані декретом ВУЦВК від 13 квітня 1921 р. «Про споживчу кооперацію» зміни в організації діяльності споживчих кооперативів не принесли радянській владі бажаного розвитку споживчої кооперації. Покладення на споживчу кооперацію нетипових для неї завдань та пряме втручання державних органів у її діяльність перешкоджали успіхам споживчої кооперації. Населення УСРР, яке примусово включалось до складу споживчих товариств, також не поспішало вкладати своє майно у розвиток кооперації. Лише з прийняттям постанови ЦВК і РНК СРСР від 28.12.1923 р. «Про реорганізацію споживчої кооперації на засадах добровільного членства» [17] розпочинається процес лібералізації діяльності споживчих товариств.

Декретом ЦВК та РНК СРСР від 20.05.1924 р. «Про споживчу кооперацію» [18] правоутворення споживчих товариств для обслуговування своїх споживчих і господарських потреб було надано всім громадянам СРСР, які користувались виборчим правом по виборам до рад. Мінімальна чисельність членів, необхідна для заснування та діяльності споживчого товариства, мала визначатись місцевою спілкою споживчих товариств і не могла бути меншою за тридцять осіб.

Капітали споживчих товариств та їх спілок складались із майна, що надійшло у власність кооперативних організацій під час їх виникнення, зі вступних та пайових внесків, із відрахувань від чистих доходів та з інших надходжень. Реалізуючи класовий підхід із метою полегшення найбільшому населенню доступу в споживчі товариства, радянський законодавець обмежив вищий розмір вступного внеску на рівні п'ятдесяти копійок, а пайового внеску в сумі п'яти карбованців. Членам споживчого товариства не заборонялось мати більше одного паю, однак це не давало жодних переваг в управлінні товариством і користуванні його послугами. Не допускалось також звернення стягнення на пайові внески, які надійшли в розпорядження споживчого товариства за вимогами, що пред'являлись до членів споживчого товариства.

Статути споживчих товариств та їх спілок підлягали обов'язковій реєстрації та мали відповідати нормальним статутам. Із дня реєстрації їх в установленому порядку споживчі товариства, а також союзи споживчої кооперації набували права юридичних осіб і могли здійснювати на території СРСР усі операції, що передбачені їх статутами. Органами управління споживчого товариства були загальні збори (збори уповноважених) і правління. За рішенням загальних зборів (зборів уповноважених) товариства також могла засновуватись рада. Органом контролю була ревізійна комісія. Із прийняттям декрету від 20.05.1924 р. споживчі кооперативи не були обмежені задоволенням споживчих потреб своїх членів, вони здобували право обслуговувати сторонніх осіб за правилами, встановленими загальними зборами (зборами уповноважених).

Згідно зі ст. 13 ЦК УСРР, кооперативи (як юридичні особи) могли набувати права та майно, вступати в зобов'язання, позивати і відповідати на суді. Зважаючи на вкрай важливу роль кооперативів у розподілі матеріальних благ, радянський законодавець у ст. 52 ЦК УСРР

нарівні з державною (націоналізованою та муніципалізованою) та приватною власністю окремо виділяє кооперативну власність.

Із прийняттям Декрету від 20.05.1924 р. [18] суттєво розширюється права споживчих товариств та спілок, яким було надано такі права: а) отримувати й збувати продукти сільського господарства, кустарно-ремісничої і фабрично-заводської промисловості; б) поширювати серед населення на комісійних засадах виробу державної і кооперативної промисловості; в) влаштовувати ферми, показові станції та інші аналогічні заклади; г) займатися збором і переробкою сировини; д) займатися з метою задоволення споживчих потреб дійсних членів споживчих товариств, а також усього навколишнього робітничо-селянського населення виготовленням продуктів сільського господарства і предметів ремісничої і фабрично-заводської промисловості; е) здійснювати торгово-посередницькі і комісійні операції зі збуту продуктів праці своїх членів із постачання їх знаряддями, інструментами і матеріалами, необхідними в господарстві; ж) відкривати склади для зберігання продуктів праці своїх членів і для надання їм у тимчасове користування будь-яких знарядь виробництва; з) здійснювати кредитні операції, відкриваючи для того спеціальні кредитні відділи, які діють на підставі встановлених правил; і) вести освітню роботу з популяризації ідей кооперативної та її завдань, особливо серед селянського населення, під загальним контролем народних комісаріатів освіти підлягають союзних республік.

Незважаючи на досить широкий перелік прав споживчих кооперативів, наданих їм декретом від 20.05.1924 р., споживчі товариства продовжували перебувати в залежності від держави та підконтрольних їй промислових підприємств. Одним із найбільш типових зловживань у взаємовідносинах кооперативів з державними підприємствами (трестами та синдикатами) було нав'язування непотрібних товарів [19]. Як свідчить Е.Н. Штандель, НЕП аж ніяк не змінив поглядів радянської влади на кооперативну, і якщо тепер правове становище кооперативів різко змінилося (у порівнянні з попереднім періодом), то це пояснюється лише тим, що в умовах НЕПу відкрилися нові горизонти для застосування в народному господарстві кооперативного методу [20, с. 9]. У серпні 1925 року Президією РНГ СРСР було укладено угоду з правлінням Центросоюзу «про встановлення нормальних взаємовідносин між держпромисловістю і кооперативною», сутність якої полягала забезпеченні з боку державної промисловості достатнього навантаження споживчої кооперативної своєїми виробами на максимально пільгових умовах, що закріплювалося у так званих «генеральних договорах» [20, с. 13].

Постанова РПО СРСР від 18 серпня 1926 р. «Про взаємовідносини державної промисловості зі споживчою кооперативною» [21] підкреслювала роль споживчої кооперативної як основного розповсюджувача промислових товарів серед споживачів, зазначаючи при цьому, що завдання зниження рівня роздрібних цін на промислові товари та зменшення відхилень між оптовими та роздрібними цінами вимагає впорядкування споживчої системи в країні та оздоровлення її роботи. Передбачалося, що продаж промислових

товарів споживчій кооперативній мав відбуватись через генеральні договори між державною промисловістю і кооперативними центрами, що передбачають точні умови розрахунку, кількість, терміни, загальний асортимент, порядок і місце здачі і прийому товарів. Також допускались безпосередні комерційні взаємини між філіями центральних торговельних організацій державної промисловості і місцях і периферійними кооперативними об'єднаннями за договорами, що укладаються на основі типових угод між центральними правліннями відповідних організацій державної промисловості і кооперативними центрами. Усі генеральні і типові договори мали вміщувати умови про граничний розмір надбавок для окремих районів і окремих ланок кооперативної системи, порушення яких могло бути підставою для переобрання керівних органів споживчих товариств (спілок) або до тимчасового припинення постачання товарами відповідних організацій.

Видання постанови РПО СРСР від 18 серпня 1926 р. свідчило про посилення планових засад у регулюванні товарообміну. Генеральні і типові договори, які мали регулювати відносини між споживчою кооперативною та промисловими підприємствами, суттєво обмежували господарську самостійність кооперативів. Також уживають заходів, спрямованих на боротьбу з перепродажем кооперативними спілками і споживчими товариствами товарів стороннім особам і організаціям. Ціла низка законодавчих актів, такі як постанова ЦВК і РНК СРСР від 11.06.1926 р. «Про режим ощадності» [22], постанова РПО від 02.07.1926 р. «Про зниження роздрібних цін на недостатні товари державної промисловості» [23], постанова РПО від 16.02.1927 р. «Про зниження роздрібних цін» [24] передбачали пряме втручання органів державної влади в діяльність споживчих кооперативів шляхом регулювання цін, чисельності працівників, а також системи споживчої кооперативної.

Підсумовуючи викладене, можна дійти **висновку**, що в умовах нової економічної політики було створено нормативну базу, що дозволила відновити діяльність споживчої кооперативної. Поразка ідеї «споживчих комун» змушує радянську владу в 1921 році піти на певні поступки щодо споживчих кооперативів, зокрема кооперативна здобуває право заготівлі різних продуктів сільського господарства. Водночас примусове членство громадян у складі єдиних споживчих товариств, покладення на споживчу кооперативну нетипових для неї завдань із централізованого постачання та розподілу споживчих товарів, пряме втручання державних органів у її діяльність перешкоджали успіхам споживчої кооперативної. Лише з прийняттям декрету від 20.05.1924 р. «Про споживчу кооперативну» в УСРР створюються сприятливі умови для діяльності споживчих кооперативів на засадах добровільного членства, самоорганізації, суттєво розширюється сфера діяльності споживчих кооперативів, які могли задовольняти потреби не лише власних членів, а й інших фізичних чи юридичних осіб. Водночас по мірі згорання нової економічної політики, радянська влада у 1926–1927 знов посилює свій вплив на споживчу кооперативну, позбавляючи її самоврядних засад діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєв Є.О. Правове регулювання створення та діяльності господарських товариств в УСРР в період НЕП. Юридичний електронний науковий журнал. 2016. № 6. С. 16–20.
2. Зак Л.С. Основные начала теории кредита и кредитной кооперации. Петроград: Издательский кооперативный союз «Кооперация», 1919. 260 с.
3. Положение об учреждениях мелкого кредита (свод Законов, т.ХІ, часть 2, раздел X, Устава Кредитного, по Сводному Продолжению 1912 года) [Текст]: комент. к закону / сост. Н. С. Доброхотов. Санкт-Петербург: Изд. юрид. кн. маг. Мартынова Н. К., 1914. VII, 733 с.
4. Нормальный устав потребительских обществ с приложением указаний для их учредителей // Хрестоматия по истории СССР. 1861–1917. Москва: Просвещение, 1990. С. 367–371.
5. Из хроники работы первого Всероссийского кооперативного съезда 1908 г. // Хрестоматия по истории СССР, 1861–1917 / Сост. В.Ф. Антонов и др.; под ред. В.Г. Тюкавкина. Москва: Просвещение, 1990. С. 371–373.
6. Сборник постановлений и декретов по кооперации. Москва, 1919. 144 с.
7. Положение о кооперативных товариществах и их союзах: постановление Временного правительства от 20 марта 1917 года // Собрание узаконений и распоряжений правительства. 1917. № 72. Ст. 414.

8. Гладкий С.О. Кооперативне законодавство УСРР 1920-х років як явище правової реальності: Монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. 522 с.
9. О порядке регистрации уставов кооперативных товариществ и их союзов : постановление ВСНХ от 17 февраля 1918 г. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1918. № 24. Ст. 341.
10. О регистрации кооперативных товариществ и их союзов: Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1918. № 38. Ст. 496.
11. О потребительских кооперативных организациях: декрет СНК от 10 апреля 1918 г. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1918. № 32. Ст. 418.
12. Об организации снабжения населения всеми продуктами и предметами личного потребления и домашнего хозяйства: декрет СНК от 21 ноября 1918 г. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1918. № 83. Ст. 879.
13. О потребительских коммунах: декрет СНК от 16 марта 1919 г. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1919. № 17. Ст. 191.
14. Об объединении всех видов кооперативных организаций: постановление СНК от 27 января 1920 г. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1920. № 6. Ст. 37
15. Про український центр споживчої кооперації: постанова Кооперативного комітету №7 від 17.06.1920 р. Збір законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України і уповноважених Р.С.Ф.Р.Р. 1920. № 17. Ст. 235.
16. Про споживчу кооперацію: декрет ВУЦВК від 13 квітня 1921 р. Збір законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. 1921. № 6. Ст. 180.
17. О реорганизации потребительской кооперации на началах добровольного членства: постановление ЦИК и СНК СССР от 28 декабря 1923 года. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства. 1924. № 17. Ст. 173.
18. О потребительской кооперации: Декрет ЦИК и СНК СССР от 20 мая 1924 г. Вестник ЦИК, СНК и СТО СССР. 1924. № 5. Ст. 172.
19. О взаимоотношениях с трестами и синдикатами: циркуляр Вукоопспилки от 25 июля 1924 г. Кооперативный бюллетень. 1924. № 28–19. С.36.
20. Штандель Э.Н. Курс советского кооперативного права. Харьков: Книгоспилка, 1927. 240с.
21. О взаимоотношениях государственной промышленности с потребительской кооперацией: постановление СТО СССР от 18 августа 1926 г. СЗ СССР. 1926. № 59. Ст. 445.
22. О режиме экономии: постановление ЦИК и СНК СССР от 11 июня 1926 г. СЗ СССР. 1926. Отд. I. № 40. Ст. 291.
23. О снижении розничных цен на недостаточные товары государственной промышленности: постановление СТО СССР от 2 июля 1926 г. СЗ СССР. 1926. Отд. I. № 51. Ст. 374.
24. О мероприятиях по снижению розничных цен: постановление СТО СССР от 16 февраля 1927 г. СЗ СССР. 1927. Отд. I. № 11. Ст. 117.

УДК 340.6(045)

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА КАТЕГОРІЮ «ПСИХОФІЗИЧНА ГОТОВНІСТЬ»

STAGES OF SCIENTIFIC VIEWS' DEVELOPMENT AS TO THE CATEGORY «PSYCHOPHYSICAL READINESS»

Дьорова О.М.,
ад'юнкт кафедри психології та педагогіки
Одеський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню генезису феномена психофізичної готовності, її ролі та значення для діяльності поліцейського під час протидії та запобігання злочинності. На основі аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових надбань автором було проаналізовано розвиток поняття «психофізична готовність» через готовність до діяльності та професійної діяльності, психологічну готовність та фізичну готовність; виокремлено історичні етапи розвитку цього феномена.

Ключові слова: готовність, підготовка, психологічна готовність, фізична готовність, психофізична готовність, поліцейський, феномен, професійна діяльність.

Статья посвящена исследованию генезиса феномена психофизической готовности, ее роли и значения для деятельности полицейского во время противодействия и предупреждения преступности. На основе анализа отечественных и зарубежных научных достижений автором было проанализировано развитие понятие «психофизическая готовность» через готовность к деятельности и профессиональной деятельности, психологическую готовность и физическую готовность; выделены исторические этапы развития этого феномена.

Ключевые слова: готовность, подготовка, психологическая готовность, физическая готовность, психофизическая готовность, полицейский, феномен, профессиональная деятельность.

The article is dedicated to the stages of formation and development of such a scientific category as psychophysical readiness, its role and importance for law enforcement activities of policemen while performing their professional duties on counteraction and prevention of crime. On the basis of the analysis of domestic and foreign scientific achievements, the author analyzed the development and formation of the scientific-applied category "psychophysical readiness" in the combination with such definitions as "readiness", "psychological readiness" and "physical readiness".

There was researched the concept of readiness from the philosophical, psychological and physical point of view. It was emphasized that the theoretical premise of the emergence of the phenomenon of psychophysical readiness should be combined with the study of human readiness for certain activities, which became the object of scientific study at the end of the XIX century. At the heart of any activity there is a human readiness for its implementation. At the beginning of the XX century, the term "readiness" began to appear in scientific and pedagogical literature in connection with the labor activity of an individual in different spheres of life.

The author distinguishes three stages of the development of scientific provisions regarding to the scientific category of "psychophysical readiness", namely: *the first stage* (the XV century – the end of the XIX century), the emergence of theoretical preconditions and the fundamental study of human psychophysical readiness to work through diverse contexts of pedagogical, philosophical, psychological physical and other sciences;